

ZA CILJI.

Jože Jagodic.

Zgodba v nekaterih zarisih.

I.

V zavodu je bilo tisto pomladno popoldne nenavadno živahno. Po temnih, neprijaznih hodnikih so veselo tekali gojenci, da so jim v glasnem šumu odskakovali ohlapni črni talarji. Celico za celico so obiskavali, prav po vrsti od prve do zadnje.

Prišli in odšli so drug za drugim. Vsi obiskani tovariši so prosili mlajše sodruge-obiskovalce za »memento«, ko so podajali roke v slovo. Slovo, ki ga razume in prestane samo tisti, ki se je res odločil zanj. Kdor se ni pripravil nanj, ga ne preboli...

Tisti čas je sedel v sobi gojenec, ki ni šel po slovo k tovarišem.

Široko je bila na mizi pred njim razgrnjena šolska knjiga. Ni mu bilo mar do nje, vse popoldne je bila odprta na isti strani.

• Pri kapeli je zapel zvonec.

»Ah, zdaj gredo —!« se je ob mizi sedečemu odtrgalo od ust, ko se je zdrznil ob glasu zvonca. Besedam je sledil globok, krčevit vzdih.

Vzdignil se je in jel s počasnimi koraki meriti sobo. Sostanovalca ni bilo doma, nihče ga ni motil v vročih mislih.

»Črez dve leti bom tudi jaz na tem, morda že črez eno, morda —« Polglasno je govoril predse.

»Moj Bog, ali bom pripravljen, ali — bom — pripravljen —« Ustrašil se je svojih besed, zdelo se mu je, da odmevajo ob steno in da se mu rogajo.

Čutil je, da leži težko, nevzdržno breme na njegovi duši, breme, ki se mu je zdelo, da ga stlači in uniči. Vedel je, da si ga je naložil sam, zato je bila tem bridkejša v njem ta zavest — — —

Nanovo se je domislil vsega. Detinskih in deških srečnih let, gimnazijske dobe, vojaške službe, svojega novega stanu. Mehka otroška ljubezen ga je družila vse dni z materjo in očetom, z ljubečimi brati in sestrami. Kako skrbno so ga vzgojili ljubeči starši, kako so pazili nanj, na najmlajšega — na »Benamina«, kakor so ga imenovali. Posvetili so ga Bogu, tudi sam se mu je posvetil — odkar se je zavedal, je gojil v sebi željo, postati duhovnik. Ta misel in želja sta ga pripeljali čistega, nedotaknjena tudi od vojakov.

Vstopil je v semenišče z odpovedjo svetu in samemu sebi. Le visokogoreč plamen ljubezni in hrepenenja po Križanem je plapolal v njegovi duši.

Le ljubezen in hrepenenje po Križanem ... Ne, ne, saj jo je zatajil, nedavno zatajil ...

»Saj sem jo zatajil,« je ponavljal polglasno. In vsa goreš, ki jo more občutiti le nesrečnik ob bridki, nenadomestni izgubi, je planila v hipu pred njegove razgrožene oči.

»Bog, zakaj se je tako zgodilo —?« je vzdihnil, ko je padel na klečavnik. Z rokama si je zakril oči in obraz. »Zakaj se je tako zgodilo —?« Ves je drgetal, ko je ponavljal pekoče vprašanje.

Iz kapele se je začulo tiho petje:

Tantum ergo sacramentum
veneremur cernui — — —

Jokal že dolgo ni. O, ko bi hotelo ven, vse, kar peče in žge, vse, kar se je nabralo v teh dneh — o ko bi hotelo, da bi teklo, teklo ...

Ne, ne sme jokati, tudi danes ne sme! Kaj, če pride in ga zalofi tovariš!

Zunaj se je bilo medtem stemnilo. Sedel je k mizi in si nažgal luč. Knjiga je bila še vedno odprta na isti strani, nanovo je začel s študijem.

V sobo je stopil tovariš.

»Oskar, ali razumeš prvo tezo?« ga je že pri vratih vprašal.

Ta mu pa ni odgovoril, ker se je bil zopet zamislil. Slišal je samo, kako so odhajali iz kapele ordinandi — od prve kratke meditacije — in ni čul, da je tovariš vstopil.

Štel je po stopinjah število mimoidočih, srečnih, pripravljenih ...

Zopet se je vsega spomnil in zopet je vzdihnil: »Kmalu bom na tem tudi jaz —,« polglasno pa mu je ušlo:

»Da bi bil pripravljen —!«

In skoro da mu je odgovoril tovariš, vznejevoljen, ker ni dobil odgovora: »Uči se, pa boš!« Ni vedel, da sta nemir in strah v tovariševem srcu. —

Po večerni molitvi so bile v kapeli že dolgo ugasnjene vse luči in že davno so odšli gojenci k počitku. Oni pa je še čepel v klopi. Ni vedel, kdaj so odmolili večerno molitev, ni slišal premišljevanja za prihodnje jutro — dasi je bil navzoč —, kajti zatopljen je bil zopet v svoje težke misli.

Predramil se je šele, ko se je spomnil, da za danes še ni bil odmolil rožnega venca.

»Prepozno je že,« se je domislil, ko je opazil, da je v kapeli poltema in da so že vsi odšli.

Da vseeno je začel z vero, počasi in s preudarkom. A niti te ni dokončal — ni mogel...

Klop je zaškripala in zdrznil se je, misleč, da ga kdo moti. Pa v kapeli ni bilo nikogar.

Pač — bil je nekdo! Edini, čigar oko je sijalo nanj usmiljenje in dobroto, Edini, čigar srce je bilo zanj sočutje in odpuščanje. In Oni ga ni motil, pustil je, da se izpove do konca.

Še je zaškripala klop, v kateri se je premikal, in nemirno je vzplapolala večna luč na oltarju pred božjim šotorom.

Obšla ga je skoro groza, hotel je oditi.

»Ne, ne, ne smem — še nisem odmolil rožnega venca... O Bog, ali naj ga dokončam — saj ga ne morem, saj ni miru v mojem srcu, saj ga ne najdem, vzel si mi tolažbo molitve za kazen, ker sem zaslužil — —«

»Da, zaslužil sem,« je dejal polglasno, potem ko se je vnovič spomnil vsega, kar se je odigralo in odigravalo v njem — — —

II.

Oskar in Anica sta se poznala že od otroških let. Skupaj v isti hiši so stanovali njuni starši, skupaj sta se igrala kot otroka, skupaj sta se učila klavirja, skupaj sta hodila na izprehode v družbi njenih in njegovih bratov in sester.

V nedolžni otroškoprijateljski ljubezni so bili navezani drug na drugega. In to prijateljstvo je ostalo še potem, ko so bili vsi odrasli in niso več stanovali skupaj v isti hiši. Često o počitnicah so se sešli in napravili skupen izprehod ali skupen izlet.

Oskar kot bogoslovec redno ni imel nikakih pomislekov, da ne bi pohitel v njihovo družbo, zlasti ker je tako zelo ljubil božjo naravo in v prvi vrsti gore. Zato je bil vedno zraven, kadar so šli na planine.

In zgodilo se je, da je yzljubil in ljubil, molil za Anico. Pa ko je poslal prvo prošnjo zanj pred božji prestol, se je kakor v hipu zavedel. Kakor bi mu bil kdo potegnil mreno raz oči, je v trenutku spoznal vse, prav vse — — —

In takrat so se začeli zanj tisti težki dnevi, ki so bili vsak dan hujši in ki niso hoteli miniti.

Rad bi bil potožil svojo bol prijatelju, a ga ni imel, rad bi jo bil odkril svoji materi, ali svojemu bivšemu gimnazijskemu katehetu, ali hišnemu spiritualu ali temu ali onemu — pa za vsakega se mu je zdelo, da bi se začudil, da bi ga oštel, pokaral, grdo odslovil. Ne, nikomur ne more razodeti, preveč je nizko, preveč onečaščujoče...

In zopet in zopet se je zatekel k molitvi. Kako vroče je prosil Gospoda, naj mu vrne izgubljeni dušni mir.

»Daj mi le ljubezni do Tebe in imel bom zadosti, ne bom Te prosil ničesar drugega več —«

»Excita cor meum in te« — je molil in ponavljal tako pogosto s Tomažem Kempčanom — »et a gravi torpore exue me — Da mihi omnibus mori, quae in mundo sunt, et propter te amare contemni et nesciri in hoc saeculo — Da mihi super omnia desiderata in te requiescere et cor meum in te pacificare —«

Pa zdelo se mu je, kakor bi ga bil Bog zapustil. Ni ga obiskal z mirom in pokojem — poslal mu je bil težko preizkušnjo.

Bil je brez tolažbe — — Kakor bi mu bil kdo uničil in pomandral v enem samem trenutku vsa premagovanja, vse upe in hrepenenja po lepem življenju, zbrisal vso molitev, ki je toliko časa prihajala iz dna srca, gorečega in ljubečega. Še tisto otroško veselje, ki je ž njim štel dneve, tedne in leta in se zahvaljeval Bogu za izredno pomoč, še tisto veselje je izpuhtelo.

Prišlo je nadenj brezmejno ponižanje.

Vsega se je bal, kakor da bi v slutnji z grozo pričakoval nečesa, kar ima priti, kar se ima zgoditi.

In Oskar se je branil — bal se je pogubonosnega žrela, ki mu je zijalo nasproti. Vztrajal je, čeprav brez misli — in čakal.

Pa kaj naj pričaka — ali česa si naj želi pričakati?! Ni si vedel odgovora, ker je bil kakor brez volje in brez življenja.

O da bi ne bilo hrepenenja brez cilja in utehe — —!

Enako koč v njegovi duši je bilo tiste dni tudi zunaj v naravi: pusto deževno vreme. Ta harmonija ga je kakor hladila v njegovi boli.

A ko se je odprlo svinčeno nebo in so vetrovi pregnali lene oblake, da so se odstrle in prikazale v dalji zamrežene gore, ga je zapeklo še huje.

Zahrepenel je po gorah, po visokih, pečinastih, z globokimi prepadi. Neodoljive sile so ga gnale gori, da se na njih razveže vseh spominov.

Ne v družbi, za družbo ne mara, sam mora iti, sam, da se izjoče, ali da zavriska na vse strani, na sever in jug, ali — ali — ah, — ali pa da se zadrevi v prepad, najgloblji, kar jih skrivajo gore, da v njem pusti vse, prav vse — sebe in ono, kar ga mori — — —

In šel je. Šel je, pa ni našel tega, kar je šel iskat. Prost je bil sicer gori hrepenenj in želja, živel je samo sedanjost in ni ga navdajala prihodnost z obupom — a to le zato, ker je tako silno ljubil gore. Užival je lepoto gora, a svojega ubogega srca ni mogel utešiti s to krasoto.

Namesto miru je našel na vrhu najvišjega hriba le nekaj suhih lanskih planik... — — —

Drugi dan je pisal Anici malo pisemce, v katero je priložil ves svoj najdeni mir — tri planike:

— »Namesto miru sem našel na vrhu najvišjega hriba samo te uvele suhe cvetke. In še te pošiljam tebi — — — Oskar.« — — —

Prišel je s počitnic v zavod ves izpremenjen. Bol, ki mu je razjedala dušo in vse dolge prečute noči so mu začrtale v obraz sledove, ki jih ni mogel prikriti:

Tovariši so zapazili takoj, da se je moralo zgoditi ž njim nekaj izrednega, kajti prej vesel, živahen in prijazen, se je sedaj izogibal veseli družbi tovarišev in se vdajal samoti.

Tudi predstojniki so opazili; da pri gojencu Oskarju ni vse v redu. Rektor ga je poklical k sebi ter ga izpraševal po vzrokih izpremembe. Tudi spiritual se je zanimal zanj. On pa je odgovarjal vsem enako — da je bolan, da se je bil o počitnicah prehladil in da bo kmalu okreval.

Ni imel poguma, da bi bil izpovedal, ne, nikomur ni črnil besedice o svojih dušnih nemirih, celo onemu ne, kateremu je bil v prvi vrsti dolžan povedati.

In tako je nalagal sebi, namesto da bi bil odložil drugim, in ni olajšal duše svoje.

Poizkusil je znova z vsemi sredstvi, da bi se iztreznil.

In z vsem ognjem se je oprijel študija in berila, in z vso gorečnostjo molitve in verskih vaj.

Z grozo pa je opazil tudi tu isti uspeh kot doma. Razdvojenost in nemir sta se zajedla v dušo in srce, in raztresenost je bila njegov vsakdanji delež pri vsem njegovem delu in opravilu.

Kaj tedaj začeti? Ali se vdati? Ali oditi za težnjami srca in zatajiti poklic — — —?

O Bog, poklic!

Ne, tega ne — nikoli, nikdar!

In sedaj ga je gnalo, da se izpove. Vse mora povedati, vse, prav vse, in naj pove komurkoli, samo da pove, razloži, da je v nevarnosti njegov poklic, ki ga ne zataji, ne sme zatajiti za nobeno ceno.

Odločil se je, da gre k svojemu nekdanjemu gimnazijskemu katehetu. Da, vse mu hoče povedati, prav vse, od začetka do konca.

Pa — kaj bo rekel —? Ali se ne bo začudil, ali se ne bo prijel za glavo, ali se mu ne bo zdelo nečuveno, neverjetno o njem, ki ga je imel za najboljšega, za najplemenitejšega, za najpametnejšega ...

Ne, k njemu ne gre, ne more iti!

Omahoval je in mislil na drugega. Sklenil je iti k hišnemu spiritualu.

»Pa — kaj si bo mislil ta? Ali mi ne bo očital, da sem skušal Boga, da nisem ostal zvest dani obljubi pri tonsuri, da nimam poklica, da naj grem — grem — — —«

»Moj Bog, saj ni mogoče, da bi šel!«

In je mislil na tega in mislil na onega, a šel ni k nikomur. Mislil je in prepričan je bil, da ga ne morejo razumeti. —

Tiste dni pa je prejel od Anice odgovor na pismo. Pisala mu je:

»Vsako jutro, ko se moja duša pogovarja z nebeškim Kraljem, prosim Najdražjega, da bi podelil dušni mir in mnogo milosti in moči darovalcu teh cvetov. — Anica.«

Pismo mu je bilo v veliko tolažbo. Zavest, da nekdo moli zanj, za njegovo razdvojenost, za njegov nemir, za njegovo omahovanje, za njegov poklic, za poklic... ta zavest mu je vlila novega ognja in pobude, da je molil tudi on veliko in vztrajno.

A kljub temu mu je rodilo pismo na drugi strani nov nemir. Kesal se je ves čas, da ji je bil pisal. In sedaj, ko je dobil odgovor, se ga je lotil strah, če ni morda povzročil s pismom tudi v njej kaj sličnega, kar se je godilo v njem.

Besedilo pisma pa mu je odločno pobijalo ta strah. Saj je mirna, saj moli lahko, kakor prej, saj moli, moli preveliko, ne samo zase, ampak tudi za fiste, ki jim manjka tega, kar ima ona v obilici — miru, stanovitnosti in moči — — —

Zdelo se je, kakor da je jelo pojemati v Oskarju nemirnega srca razburkano valovje. In res! Pismo je vplivalo blažilno nanj.

Ne samo pismo! — — —

Oskar se je toliko umiril, da je mogel študirati in položiti izpite za drugi tečaj.

Ni sicer žel pri izkušnjah sijajnega uspeha, kakor vedno doslej, a vesel je bil, da je naredil tako in da je sploh naredil — — —

III.

Minila sta dva meseca po fistih dneh. —

Anica je začela živeti novo življenje. Prej mirna in z vsem zadovoljna, se sedaj ni mogla ustaliti. Preveč hitro je prišlo in preveč nepričakovano, zato jo je skoro strlo — — —

Bilo ji je tako hudo, neizrečeno hudo. Pretakala je solze dan na dan nad seboj in nad Oskarjem. Da ni našla miru in pokoja nikjer. Noči so ji bile dolge, temne, brez zvezd in v njeni duši je bila tema, kot je ni poznala nikdar poprej.

Najhuje ji je bilo, ker ni mogla moliti, kot je molila nekdam — — —

»Moj Bog, ali si me res pahnil od sebe?« se je izpraševala. »Da, zaslužila bi — ali ne, ne! Saj si neskončno dober in usmiljen!«

»Kolikokrat sem Te že prosila odpuščanja,« je molila, »za Oskarja in zase in Te rotila, da bi mi vrnil ono živo vero, ono trdno zaupanje

in ono plamtečo ljubezen prejšnjih dni — — Ne tega, o Gospod, ne tega, ne smem, ne smem — le ljubezen prejšnjih dni — — —«

Pa zdelo se ji je, kakor da tudi nje Bog ne sliši. Ker ni bilo tolažbe prejšnjih dni, tudi ni bilo miru, ni ga hotelo biti nazaj fistega sladkega miru — — —

Skrivala je svojo bol pred svetom. In komu naj jo tudi razodene? Mamici, zlati, dobri —? — Ne more; morda pride dan, ko pade pred njo na kolena in ji izpove. Morda — a takrat bo njena duša že močna.

In dasi je skrivala svojo bol, je ni mogla prikriti. Kajti vsi, ki so jo opazovali, so se čudili — — —

Oskarju je zabranila odslej vsak obisk. Zavedala se je usodnosti položaja, zato ni privolila prav v ničesar. Preboleti mora, si je govorila, in ona mu mora pomagati. Nič stika, prav nobene zveze, samo pozabiti in zatreti vse, kar se je bilo zgodilo.

Disala mu je:

— »Večnost je najina — — In da bo srečna ta, ne sme biti pretežka nobena žrtev — —« —

Oskar ji ni odgovoril in tudi prišel ni več, ubogal jo je.

To je Anico pomirilo, naredilo jo je močno. Da, vse mora pozabiti! In zagrebla je v svoje srce vse svoje sanje, vse nade, vso ljubezen, vse upanje — — — Ne, ničesar več, konec mora biti!

Da kmalu je zapazila, da ji manjka moči, da ji pojema in ugaša. Z grozo je začutila preočito in prebridko resnico. Ni mogla ukloniti in prepričati svojega srca, ki ji je vpilo, da ni res, kar si govori, da laže, laže — — Resnica je samo, da hrepeni, da teži, da ljubi — — —

Na njeno dušo so legli zopet težki svinčeni oblaki in ni je bilo moči, ki bi jih prepodila. In sleherni dan je obiskovala sveži grob v svojem srcu in oko ji je pretakalo solze za vsem, kar je bilo v njem — za sanjami, za nadami, za upanjem, za ljubeznijo — — —

Kaj umeje bol slovesa,
kdor ni ljubljén bil, ne ljubil;
kdor z ljubečim svojim srcem
ni ljubečih src izgubil — — —

— — — — —
Kaj si ljubil in izgubil,
razodene dan slovesa,
ko pekél ti sili v dušo
in od nje beže nebesa — — —

Kako bridko je občutila Anica to dvojno bol in kako je točila solze nad seboj in nad Oskarjem.

Začutila je, da je sama, tako zelo sama. Nikogar nima, s komer bi se pogovarjala, s komer bi kramljala dolge dneve, dolge noči.

Ali naj gre domov? Ne, domov ne sme! Povedati bi morala svoji materi, kaj ji je, pa tega ne more, ne sme — dokler se stvar ne preokrene tako ali tako — — —

Ali naj moli, ali naj se pogovarja z Bogom? Saj tudi tega ne more! Ali naj laže tudi njemu, ko laže že sebi? Saj mu ne more reči, da ga ljubi, da ljubi samo njega, da je samo on njen najdražji in edini — ko ni res — — —

Pod svojim oknom je na gredici ob šoli gojila cvetice. Pripravljala jih je za farni praznik celodnevnega češčenja. Tako lepo so cvetele in tako prijazno dvigale svoje glavice proti nebeškemu solncu in proti njenemu oknu.

Negovala jih je in z ljubeznijo gojila vso pomlad in poletje, da jih jeseni postavi sveže in lepe na božji oltar pred Njegov evharistični tron.

In že je prišla jesen, že se je bližal praznik. Pa glej, neko jutro, ko je odpirala okno, je zapazila, da jim odpadajo listi, da se osipljejo — da leže poparjene po tleh.

Še huje ji je bilo pri srcu. Spoznala je, da jih Bog ni maral. Vedel je, da jih je postavljala v duhu Oskarju na mizo, v njegovo tiho sobico, čeprav jih je bila spomladi posvetila Njemu, samo Njemu... — — —

Živela je težko življenje. To hiranje, to obupavanje, to omahovanje ji je postajalo dan na dan neznosnejše.

»O Bog, kako dolgo še?« se je izpraševala.

Zahrepenela je po šoli. Pa ko je bila zopet v sredi svojih malih ljubljencev, je gledala v vseh smejočih se očeh samo Oskarjeve žalostne oči, ki so plavale vedno pred njo in jo nečesa izpraševale in prosile.

In vdajala se je sanjam — saj bo prišel, saj mora priti. In je premišljevala in premišljevala. Gledala je njegovo sliko, ki ji jo je bil pustil v zadnjem obisku in ga gledala v duhu živega pred seboj. In ni mogla verovati sami sebi, da je res tako...

Omahovala je, pa se ni vdala, ko jo je srce sililo, naj ga povabi k sebi.

Bala se je odgovornosti, zato ni storila ničesar. Le molila je:

»Oskar moj, vse je pozabljeno — le lepo ostane! Bog Te blagoslovi —!«

Tako je prosila in hiralala...

IV.

»In danes so planine tako krasne. V vrhovih jih je pokril srebrni sneg in solnce jih je poljubljalo v jutru. Oskar, in jaz sem zahrepenela spet enkrat po planinah, tako silno in močno...« —

Zgodilo se je in oba sta se zavedla šele tedaj, ko se je že zgodilo.

Zopet so napravili izlet na planine. Ista družba kot vedno — sami stari znanci.

Izlet je bil kratek, ker je bila že jesen in niso mogli ostati zunaj več dni. Oskar je imel še počitnice, prav zadnje dneve, Anica nekaj dni prosto, drugi so si vzeli dopust.

Bilo je krasno vreme, vsi so bili razigrane volje. Šalili so se in smejali vsevprek.

Le Oskar in Anica sta bila redkobesedna in resna. Drug drugega sta se ustrašila, ko so se sešli. Oba sta se bila zelo izpremenila, odkar sta bila zadnjič skupaj. Anica je bila čudno bleda in upadla, tako da je Oskarja skrbelo, če bo mogla po strmi in nevarni poti. Na nekaterih mestih je bilo celo poledenelo, tako da so si morali sproti zasekavati pot. In res je Anici spodrsnilo, da je zdrsula za nekaj metrov v malo globel, a zgodilo se ji ni ničesar, le palico je pustila v snegu.

Oba sta želela, da bi bila sama, pa ni bilo mogoče. Ves čas so hodili skupaj. Zato sta molčala, nista se vmešavala v pogovor, hodila sta počasi za drugimi, oba zatopljena v svoje misli.

Tudi narava v krasni jesenski obleki solnčnega dne v poznem septembru ju ni ogrela, nista je mogla uživati, kot sta jo uživala na izletih kdaj prej.

Ali sta zato zahrepenela na gore?

Da, Anica je varala sebe in Oskarja, ko mu je pisala pismo in ga povabila.

Pregrozno in predolgo se ji je zdelo stanje, v katerem je trpela. Prešibka je bila, da bi ga prebolela, zato je mislila in iskala načrtov, da bi se sestala z Oskarjem na samem, da bi mu povedala in razodela, da se majejo slednji njeni trdni sklepi, narejeni pred meseci.

In Oskar je slutil, zakaj mu je pisala. A kakor brez misli in načrtov je šel in se odzval vabilu. Kajti eno je vedel gotovo — da se bosta in da se morata pogovoriti danes do konca in naj se ta odločitev odigra kakorkoli...

Prišla sta počasnih korakov do konca planice in se ustavila ob grmičevem parobku. Anica je utrgala gorsko marjetico in začela skubsti iz rože čašne liste, nepremično je zrla v cvet. In ko je oskubla prvo, je odtrgala še drugo in potem še tretjo.

Stala sta precej časa nemo drug poleg drugega.

Anici je bilo vsled Oskarjevega molka silno hudo, burno so se ji dvigale prsi, solze so ji jele polzeti po licih, sunkoma se je trgalo po njej.

Oskar jo je prijel za roko.

»Anica,« je zašepetal polglasno, »ne jokaj!« Samemu so se zasolzile oči, ko je opazil njene solze.

»Zakaj jokaš?« jo je vprašal mehko in jo prijel še za drugo roko. Z vprašujočimi očmi ji je pogledal v obraz.

Anica pa se ni ozrla vanj. Izmaknila mu je eno roko in si zakrila oči. Še bridkeje je zaplakala.

Oskarja je pretreslo. Kajti v tistem trenutku ga je obšlo kakor ogenj vroče in pekoče čuvstvo, ki je kakor nekaj silnega priklopelo in privrelo v njem s tako močjo, da mu je kakor v mrzlično-omamljivem plamenu prešinilo in prevzelo vse telo.

Takrat je Oskar pozabil na vse. Kakor v spanju so mu odpadli vsi dobri sklepi in načrti hkrati in kakor v omotici je bil že v prav zadnjem koraku, da uteši nezadržljivo prekipevajoče čuvstvo v sebi...

A prav tisti hip je Oskar prisluhnil — iz daljave je zaslišal obupni klic. »Na pomoč, na pomoč!« je donel čez planoto glas njegove sestre Stane, »Evgen se potaplja, Evgen, Evgen — pomagajte!«

Urno je izpustil Oskar Aničino roko. V prvem trenutku so se mu stresla kolena, a le za hip. Kajti po omotični slabosti se mu je hkrati vrnila moč, da se je z vso naglico zadrevil po planoti proti obrežju jezera.

Anica se je prestrašeno zazrla za njim, v razburjenosti ni slišala glasu svoje prijateljice, ni vedela, kaj se je zgodilo.

A ko je čez čas zaslišala iz smeri, kamor je drevil Oskar, ime svojega brata, ji je postalo v hipu vse jasno. Stekla bi bila rada, pa so se ji opotekale noge.

Oskar je vrgel v trenutku svojo vrhno obleko raz sebe in planil v valove. Vedel je, da gre za minute, zato je hitel, kar je mogel. Že je bil blizu mesta, kjer je videl iz vode samo še roko, ki se je vila po pomoči in izginjala ter se zopet prikazovala.

Ko je priplaval na mesto, roke ni bilo nikjer kakor tudi nikaškega znaka, kje je potapljaajoči se.

Ženska družba na bregu je zapazila, da roke ni več videti in da Oskar išče sledu.

»O Marija, Oskar — brž, brž — —« je zavpila Anica, ki je prihitela na kraj nesreče. Pa glas ji je pojemal, prevzemalé so jo slabosti, temnilo se ji je pred očmi.

Oskarja je obhajala groza, kaj storiti. Takrat pa je začutil dvoje rok okrog pasu — Evgen se ga je bil oklenil z vso silo.

Oskar ni mogel več plavati, tudi on se je jel potapljati, Evgen ga je vlekel proti dnu, izginjati je začel tudi on pod vodo.

Nepopisen strah se je polastil onih na bregu. Anica je omedlevala. Pa še je zbrala svoje zadnje moči in poskočila v vodo kar v vsej obleki.

»Moj Bog, Evgen in Oskar ... brat in — —« je vpila z grozo.

Urno so jo zgrabile tovarišice in jo potegnile čez breg. Zmočila si je v plitki obrežni vodi samo čevlje.

»Pustite me ... Evgen in Oskar,« je jecala — in se onesvestila.

Medtem se je Oskar oprostil Evgena v toliko, da ga je prijel za roko. Poganjati se je jel kvišku in se za kratek čas pokazal na površini, potem pa je zopet izginil.

»Na pomoč, na pomoč!« so vikale ženske na bregu v bolesteri grozi. »Marjan, Milan, na pomoč ...!«

Oskarjeva brata Marjan in Milan sta plavala čez jezero prav na drugi breg, ki je bil precej oddaljen. Ko sta priplavala tja, sta se solnčila na pesku. Evgena sta pustila samega, rekel jima je, da se bo držal ob bregu in se učil plavati, ker se ni bil še dobro priučil. Plaval je nekaj časa ob bregu, pa goljufiva jezerska voda ga je zanesla kmalu od brega, na kar se je začel potapljati in klicati na pomoč, baš ko se je ženska družba vračala k jezeru.

O Marjanu in Milanu ni bilo sledu, nista slišala obupnih klicev.

Oskarju so pojemale moči. »O da bi prišel kdo na pomoč, sicer sva izgubljena oba —« si je mislil. A nikjer ni bilo žive moške duše.

Zbral je zadnje in vse moči. Mora ga rešiti, Evgena in sebe ... Krepko se je poganjal, in če se je pogreznil, se je še močneje pognal.

Pa tudi zadnje moči so mu jele ponehavati, Evgen se ga je vnovič še krčeviteje oklenil. Obšla ga je smrtna groza, mráz ga je stresal po vsem životu, jasno mu je stopil pred oči neizogiben pogin.

Spomnil se je sestanka z Anico na planici. Še huje ga je prevzel ta spomin kot pred trenutki ogenj, ki mu je prešinjal ude.

»O Bog!« je zavpil glasno, ko se je domislil strašne kazni, ki ga je doletela v jezerskih valovih.

»O Bog, odpusti — odpusti!« je jecal, ko je izginjal in se prikazoval.

»O Bog, pomagaj mi!« je prosil, ko ga je zopet s silo potegnilo pod vodo. »Pomagaj — poboljšati se hočem, če me uslišiš, o Bog, dobri in usmiljeni — ves se hočem poboljšati, ves se hočem izpremeniti, samo pomagaj mi in me reši, samo ne zavrzi me — o Bog ...!« V lastnem telesu se mu je trgalo srce, ko je obupno, a vendar z neomajnim zaupanjem izgovarjal in slednjič z vodo v ustih samo še šepetal te besede.

In Bog, dobri in usmiljeni, ga je uslišal. Vrnile so se mu moči — še nekaj krepkih sunkov in že je bil blizu brega. Tam so imele ženske pripravljen dolg lesen drog, ki je ležal ob bregu, in so mu ga ponudile v vodo. Krepko so držale vse.

Kmalu sta se pokazala oba — rešena sta bila.

Nepopisen strah se je izpremenil v trenutku v neizrečeno radost. Vsem je odleglo.

»O hvala Bogu!« so vzkliknili vsi hkrati.

Evgen je bil popolnoma onesveščen, Oskar pa brez moči. Pa ni mislil na sebe, ampak, ko se je bil za silo oblekel, je ukazoval in pomagal, da so obudili Evgena k zavesti.

Evgen je kmalu odprl oči. Ker je bil močne in trdne narave, se je brž toliko okrepčal, da so ga lahko pustili samega, da se je oblekel. In čez eno uro se je že gibal in kretal, skoro kakor bi se ne bilo ničesar zgodilo.

Ko se je Anica zavedla in so ji povedali, da je vse dobro, ji je odleglo. Verjela je, saj je videla pred seboj oba živa — Evgena in Oskarja — — —

* * *

Ko se je zvečer družba vračala domov, sta v železniškem vozu sedela Oskar in Anica v posebnem oddelku, želela sta miru, ker sta bila oba utrujena. Drugi so bili v sosednjem oddelku in so se razvili v živahen pogovor. Marjanu in Milanu so pripovedovali še enkrat natančno, kako se je bil odigral dogodek na jezeru.

Oskar in Anica sta naslonjena na stene poslušala zaprtih oči ropotanje voz. Sedela sta ob oknu drug proti drugemu in sta bila kakor brez besed.

Oba sta mislila na popoldanski dogodek.

Oskarju je prišlo vse še enkrat prav živo v spomin.

»Moj Bog, kaj bi bilo, če bi bil utonil!? Kaj bi bilo sedaj z menoj —?« se je venomer izpraševal in mrz ga je tresel, kakor takrat, ko se je potapljal.

Čuvstva hvaležnosti so vstajala v njegovem srcu. Koliko hvalo je dolžan Bogu, da ga je rešil in da mu je dal moči, da je rešil tudi prijatelja Evgena! Kaj bi bilo, če bi se morali vrniti domov brez njega in kaj bi počela Anica, ki ga tako ljubi...?

Prav v enake misli je bila zatopljena Anica; kakor bi jih bil obema enako narekoval udar koles.

Kaj bi bilo, si je mislila, če bi se morala vrniti domov brez Evgena, če bi morala pustiti gori pod gorami v globokem jezerskem dnu ljubljenega brata? Kako mora biti hvaležna Bogu, ki ni dopustil strašne nesreče, kako mora biti hvaležna njemu, po katerega prizadevanju je bil Evgen rešen!

Spomnila se je, da se Oskarju še ni bila zahvalila.

Ko je odprla oči, je videla v poltemi pred seboj Oskarja bledega in trudnega. Mislila je, da dremlje, in ga ni hotela motiti. A ko je zakašljala — voda mu je še sedaj nagajala v grlu —, ga je poltiho poklicala po imenu.

»Kaj je, Anica?« se je hitro odzval Oskar.

»Oprosti, glej, nič se ti še nisem zahvalila. Upam, da mi ne boš zameril. Bila sem tako razburjena, da sem pozabila. Zahvaljujem se ti sedaj: Bog ti povrni!«

Počasi je govorila in Oskar je občutil, kako zelo ji gre od srca.

»Pusti, pusti,« jo je zavrnil Oskar, »saj je bila vendar moja dolžnost! No — sicer pa rad sprejemem tvojo zahvalo; o da bi mi res povrnil Bog, saj ga nimam zasluženja pri Njem — — —«

Zadnje besede so Anico pretresle. Zaslutila je, kaj pomenijo, a zdele so se ji grozne — kakor da jih ne more razumeti.

»Oskar, oprosti, nisem te razumela —« je dejala s strahom in previdno.

Nastal je molk. Slišati je bilo samo ropotanje voz in težko dihanje dveh nemirnih prsi. Oskar se je pomišljal, ali bi ji povedal, Anica pa je nestrpno pričakovala njegovega odgovora. Oba sta bila v negotovosti.

»Pustiva to,« je vzdihnil čez čas Oskar, govoriga rajši kaj drugega.«

»Zakaj, Oskar?«

»Ne morem.«

»Zakaj ne moreš?«

»Ker se bojim —«

»Česa se bojiš?«

»Vsega —«

Iz sosednjega oddelka se je čulo petje —

Dojte, pojte, drobne ptice,
preženite vse meglice!

Doslušala sta veselo pesem, ker sta zopet pretrgala pogovor.

Anica se je vnovič predramila.

»Oskar, povej, vse povej, nikar se ne boj, — glej, danes sem močna, vse bom prenesla in če bo najhujše — — —«

Oskar se je zavedel veličine tega odločilnega trenutka. Obljubil je, gotovo in nepreklicno, zvedeti mora tudi ona čimprej. Zato se je odločil, da ji sedaj pove vse, prav vse.

»Glej, Anica,« je začel počasi, »v fistih strašnih hipih smrtnega — zame nikdar pozabnega — boja za življenje v valovih jezera sem sklenil in obljubil Bogu — —«

Anica se je tresla, čutil je, ko jo je prijel za roki.

»— sem sklenil in obljubil Bogu, če mi pomaga in me reši, da — da hočem poboljšati svoje življenje — da se hočem posvetiti odslej samo Njemu, da hočem odmreti svetu in samemu sebi, da

hočem vse izpolnjevati, kakor sem obljubil takrat, ko sem prejel svoj najnižji kleriški red —«

Trudna glava mu je padla na Aničine prsi.

»— da hočem začeti znova, da hočem pozabiti vse, kar je onečastilo mene in moj poklic — da hočem pozabiti tudi tebe — tudi tebe, Anica — —«

Anici je padla glava na Oskarjevo ramo. Z mokrim licem se je dotaknila njegovega lica.

»Da, Anica, duhovnik hočem postati, da osrečim sebe, da ne naredim nesrečne tebe, da bom mogel osrečiti kdaj še druge — — Tako se mora zgoditi, ko si mi pisala zadnjič: večnost je najina in da bo srečna ta, ne sme biti pretežka nobena žrtev —«

Anica je jokala in jokala.

»In da se bo moglo to zgoditi, Anica, te prosim nečesa — poslušaj, Anica, ne jokaj, samo to še, potem je konec — in da se bo moglo to zgoditi, te prosim, da me podpiraš —!«

Anica se ni zmenila, jokala je naprej.

»Ali mi obljubiš —?«

Molk, ki je nastal, je motilo samo Aničino pritajeno ihtenje.

»Kaj —?« je dejala čez čas, ko se je za silo umirila.

»Da me boš podpirala.«

»S čim?«

»S tem, da me —,« globoko je zavzdihnil Oskar in počakal — »s tem, da me — pozabiš.«

Čudovito mirno je govoril Oskar, sam ni vedel, odkod ima to moč. Mislil je, če ne morda od tega, ker je gledal danes že smrti v oči?!

»Ali mi obljubiš —?« ji je dejal vnovič, ko se je zravnal pokonci in ji rahlo stisnil roki. »Reci — da, potem bom miren — —«

Vlak je vozil že k zadnji postaji, ko se je Anica toliko umirila, da mu je mogla odgovoriti s komaj slišnim »da«.

In ko so izstopili, ji je Oskar zašepetal še na uho: »Danes se nisva mogla posloviti, pridi jutri zvečer v katedralo, tam pred tabernakljem bo najino slovô — — —«

Vnovič so se spogledali soizletniki, ko so opazili objokano in opotekajočo se Anico in bledega Oskarja — pa so si mislili — posledica pretresljivega dogodka na jezeru — — —

V.

Polmrak je bil, ko je stopil Oskar v katedralo. Dolge, tajnostne sence so se iztegovale po svetem prostoru, večna luč se je kopala v škrlatni svetlobi pred tabernakljem in pozdravljala Boga, za katerega so jo ustvarili, da zanj živi in gori.

Redki pozni častivci so še klečali po sprednjih klopeh, oni, ki se še niso mogli ločiti od svojega Boga. Težke glave so jim klonile nizko doli na prsi, misli pa so se jim mudile bogvekje, morda pri onih, radi katerih so prišli sem.

V Oskarju je divjal zadnji boj.

Še so bili sveži odločilni sklepi včerajšnjega dne, a kljub temu mu je bila stopinja negotova, ko je stopil v svetišče, da vzame slovo za vselej.

Poslednjikrat se je spomnil vsega in poslednjikrat mu je vstalo v potrti duši vprašanje po rešitvi. Prazno je odmeval odgovor v veselja praznem in razžaloščenem srcu, in gorje, porojeno za poslednjo uro, mu je stiskalo k tlom zadnje upe, vžigajoče se v njem.

»Prevaran! Kakor brez pomena, brez smotra vstaja v daljavi življenje — — — Kaj lepota, kaj resnica! Ali ne vara ves svet? Ali ni človeško srce ukanjeno od vsega, ali ni vse njegovo hrepenenje kakor zabloda, kakor laž —?« V poslednjih vprašanjih se zvija obupana duša, ko govori nesrečna te besede.

Ali naj obupuje duša tudi njemu —?

Večna luč mu v čarobnih žarkih sveti v odgovor — nemirno plapola, da bi obsveflila in obžarila vso okolico in zlasti tabernakelj.

Kakor z istim silnim nemiro prešinjena je podobna njegovi duši — — In vendar! Kaj je nemir uboge duše v primeri z nemiro večne luči! In vendar! Kaj je ljubezen človeškega srca v primeri z ljubeznijo Ljubezni same — —!

Globoka skrivnost se odpira pred tabernakljem bolnemu srcu. Tudi Oskarju je bila razodeta fisti trenutek — — —

Tiho in s počasnim korakom se je bližal Oskar oltarju, kopa-jočemu se v bajni luči. V srcu se mu je tresel zadnji nemir, v duši pa zadnji strah — strah pred poslednjim svidenjem.

Pa pokleknil je pogumno k Anici pred oltarjem.

Tiho je bilo vse naokoli. In ona mu je govorila globoko v srce, počasi, jasno in razločno — — —

Bila je pripravljena. Kakor v dolgem boju preizkušena — in vendar je trajal ta zadnji boj samo en dan! — je v sveti mirnosti obljubila vse. Vdala se je. Z vdanostjo v obrazu in brez solz v izsušenih očeh, je rekla k slovesu:

»Oskar moj, zadnjikrat z Bogom! Pred Bogom je najina ločitev — pri Bogu se tudi snideva... Bog s teboj!«

Še enkrat se je v obeh srcih kakor gorje podvojeno in bolešno dvignilo z vso bolečino, preden so se raztrgale poslednje vezi med preteklostjo in prihodnostjo — — —

Poživljen je stopil Oskar iz katedrale. V njegovo dušo je svetil žarek — trajen in nad vse, kar je bilo, vzvišen — — —